

Ի Մ Ա Ն

ՎԻՅՏՈՒՐԱ ԱՂԱՆՈՒՐԻ

Սուգ է հագեր Տրասիմեն,
Սուգ՝ Ադրիոյ թագուհին.
Զոփաց Մասիս իր հիմէն,
Սեւ հագաւ հայն, հայուհին:

Մայիսի օր մը զըւարթ,
Աղու խօսնակ Վիկտորիա,
Երբ կը բանար թերթն իր վարդ՝
Թողուցիր կեանքն առօրեայ:

Քնարիդ թելերն անուշիկ
Սէր ու մայիս կ'երգէին,
Ու մայիսի մէջ յուշիկ
Խըրեցար գոգն անհունին:

Խոր՝ երազուն աշքերուդ
Մարեցաւ լոյսը զըւարթ,
Խամբեցաւ վարդն այսերուդ,
Լոեցին շըրթներդ լազուարթ:

Գեղեցկութիւն, մայիս, սէր,
Ա՛լ իրմէ երգ մի՛ խնդրէք.
Լուռ է յաւէտ մուսան ձեր,
Լուռ է սոխակը ձեր հէք:

Սուգ է հագեր Տրասիմեն,
Սուգ՝ Ադրիոյ թագուհին.
Զոփաց Մասիս իր հիմէն,
Սեւ հագաւ հայն, հայուհին:

* *

Ո՛վ Վիկտորեա, էիր համակ բարութիւն,
էիր համակ պարկեշտութիւն՝ սէր ու գեղ.
Մարմնէդ շընորհ կը կաթէր...
Բայց կը մոռնէր անբիծ հոգիդ, կը գոռար
Նախճիրներու, խաղմունու
Ահագաղորդ խօշիւներուն դէմ դըժնէ,
Ու կը շանթէր իր ցասումն՝
Եղբայրութեան, սիրոյ սուրբ դրօշն ի ձեռին:
Կը բաբախէր կուրծքիդ տակ,
Կընդ կուրծքիդ՝ արի ոգի մ'առնական.

Կ'ըմբոստանար, կը փըրփրէր
Երակներուդ մէջ հայ արիւնն ընդվըող.
Ու տագնապներն, հոգեվարճներն հեռաւոր
Եղբայրներուդ, քոյրերուդ՝
Կը բզբռէին քնքռու սիրտդ.
Ու բզբռտուած Հայաստանիդ համար դուն՝
Ահողօրէն մեծաշուք երգ կ'ուզէիր
Պու մուսայէդ, որ ցըրցըտէր, յօշոտէր
Պատառ պատառ դահիճներուն մարդասպան
Ուարինըռուշտ ձեռուներն:
Ու վըհուկի կորովաբէր աշքերովդ՝
Նըմարեցիր Գողգոթայի լեյան վրայ
Լուսալիւր այգ մը զըւարթ,
Եւ քնարիդ անհղաղտ լարերով
Հայուն Զատիկն երգեցիր,
Երբ հայը դեռ կը խաշուէր
Մարտիրոսի կըտտանքներով անաւոր:
Զատիկն եկաւ, եւ հըրճուեցաւ քու հոգիդ
Այն նորահրատ արշալոյսին կարմիրով.
Բայց ժանտաժոնտ էր այն կարմիրն, յըղի էր
Քրէիթօր, պի՛ղծ սաղմնրով...
Ու արիւնով լըւաց չըքնաղ Կիլիկեան՝
Խօցոտելով հայու սըրտիկը սիրող:
Ու քու մուսադ չըկըցցաւ երգ մ'որոտալ
Ահողօրէն մեծաշուք...
Հիւանդ էիր, անագորոյն ցաւ մը ժանտ
Վատախտարակ ճապուռներով կաածագ
Արի ոգիդ կ'ընդուլնէր.
Ու յըղեցիր ցաւոտ սըրտիդ ողջոյններն
Անք, անտէր որբերուն...
Ու երբ մայիսը չըքնաղ
Կեանք կը շընչէր ամենուն,
Վիրաբուժին երկաթին տակ մահառիթ՝
Յետին շընչիկըդ տըւիր:

* *

Աւաղ քեզ, հէ՛ք Վիկտորեա...
Հոն ուր ծընունդ կ'առնէ մարդ,
Հոն եղաւ քու գերեզմանդ.
Սիրոյ երգիքդ քընքռու՝
Սիրոյ սլաքին եղար զոհ.
Կեանքի յոյսով, թընդիւններով լի էիր,
Ու կ'երգէիր դուն վաղիւն,
Այդ անըստոյգ՝ ժանտ վաղիւն,
Որուն դիւթանքն երգեցիր,
Անհուն դիւթանքն անթառամ:
Բայց ան քեզ մահ կը դարբնէր.
Չէր պատրաստեր շինջ կապոյտ,
Այլ մըրըրիկ. ոչ ծաղկազարդ բըլբուկներ,

Այլ խորանդուռով վիհեր... մահ...
կարապի երգը եղաւ վաղիւր դըժխեմ...

* * *

ՀԱՅ ԿՈՒՍՏԱՆԻ

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ԱՂԱՆՈՒՐԻ ԴԱՄԱՆՆԵՍ ՄՈՏ

Ու կը լըռեւ հիմա երգիչըդ լուռութեան.
Լուռ են քնարիդ թըրթռուն թեւերն հոգեզմայլ.
Անհունութեան ծարաւ հոգիդ սըլացաւ
Դէպ ի անհունն անդորտ.
Փընարդ հիմա անհունին մէջ կը հընչէ:
Մահացու կեանքըդ կարճատեւ եղաւ շատ,
Երջանկութիւն չըտեսար, հէք Վիկտորեա:
Աւատտօրէն շնորհեց քեզ
Բարի բնութիւնն հանճար, սէր,
Հարըստութիւն, շընորհ, ազնիւ սիրտ՝ հոգի.
Մահը ամէն ինչ փըշրեց...
Մըխիթարուէ՝ սակայն, գողտրիկ Աղանուր,
Ու նայէ վար դամբանիդ,
Ու յաղորանակիդ տես, նայէ վարպերուն,
Դափնիկներուն անհամար:
Փառքիդ շողիւնն Արեւելքէն ճաճանչեց,
Արեւելքի մեղմիկ սրդոնն հայկական
Քու վարդ ալտերդ համբուրեց,
Եւ ինք Շընորհն իր կուսագեղ մատներով
Գեղեցկութիւնդ յօրինեց.
Եւ հայկական խոշոր՝ թուր
Աչքերուդ մէջ երազուն
Դրաւ թափանցող՝ լուսալիբ գոյգ կայծակներ...
Ատնք անցան քեզի հետ,
Բայց թողուցիր դու մեզ երգերդ գոհատ,
Որոնց մէջ դուն ծրարեցիր սիրտդ ու հոգիդ
Դանակաւոր, շնորհալի.
Ու քեզ պիտի մոռացօ՞նք իր խաւարով
Չըպարտուէ, եւ համբաւդ
Ա՛յ հոյակապ դարձած հընչէ պիտի միշտ,
Ո՛վ գեղանոյշ Վիկտորեա...

Բաղտուա 1910

Հ. Ա. ՂԱԶԻՅԱՆ

Մ Իկի-ի՝ զքեզ ճնշող արձանն մարմարէ, եւ
նստէ՝ մութ գիշերին մէջ՝ սպիտակ պատանքովդ:
Արցունքներ ունինք մեր աչքերուն մէջ, երգ
մը գայրոյթի մեր շըրթներուն վրայ, որ դուրս
կը պոռթկայ մեր գերի սրտերէն:
Հայ կոյսեր ենք, Վիկտորիա, հայ թոյրերդ ենք,
Արեւելքի խորհրդաւոր երկինքներուն ներքեւ
ծնած:

Երգերդ թախծոտ, որոնք կ'ուզեն մարիլ ա-
րեւելքի երկնքի տակ, բոլոր անոնք մենք լսած
ենք:

Ելիր, նստէ՝ մութ գիշերին. լուսինը թող
քաշուի ամպերուն ետին: Չէ՞ որ երգը լոյսն է
տխուր հոգւոյն. եւ Դու ինքդ, Վիկտորիա, նոյն
երգին ակունքը չես:

Մենք ամէնքս Հայուհի, Եփրատի ափունք-
ներէն կու գանք. մենք ամէնքս մեծցած ենք կար-
միր կարմիր կակաչներու մէջ:

Գետակը որ մեր մօտէն կ'անցնէր՝ միշտ կար-
միր տեսանք: Կը հարցնէինք ստէպ անոր կար-
կաշող ալեակներուն. — «Ի՞նչ է այդ կարմրու-
թիւնը»: — «Չեր եղբայրներուն արիւնն է» կ'ը-
սէին. եւ կ'երթային դէպ ի վար՝ առանց ուրիշ
հարցման սպասելու:

Իմանաք, Վիկտորիա, թէ բոլոր այդ կար-
միր ալիքները՝ սահելով ճերմակ շուշաններու
եզերքէն՝ խօսած են քեզի հետ իտալական պայ-
ծառ երկինքին տակ:

Ելիր, Արարատի կու գանք, այն սրբազան
լեռնէն՝ որուն լուքին մէջ ծնան եւ ապրեցան
քու նախնիքդ:

Մենք հայ աղջիկներս, Վիկտորիա, զարհուրան-
քի եւ արիւնի այն օրերուն, երբ մեր երկիրը
հերոսներու դիակներով կը ծածկուէր, երբ հայ
որբեր եւ առեւանգուած հայ կոյսեր՝ տանջանք-
ներու, նեղութեանց մէջէն իրենց զայրոյթի ար-
տաստալից բողոքները՝ դէպ ի այդ դարաւոր
լեռը կ'ուղղէին, կը տեսնէինք սպիտակ ամպ մը
որ կու գար ծածկելու Արարատն մի մէջքէն վեր.
Եւ օրերով անոր ալեւոր զլուխը ամպերէն լուռ-
թեան մէջ կը թաքտ:

Կը հարցնէինք մեր մայրերուն. — «Ի՞նչ են այդ
ամպերը Արարատի ճակտին»: — Անոնք կը պա-
տասխանէին. — «Այդ ամպերը, զաւակներս, Արա-